UTREDNING

KVALSUND KOMMUNE

INN I

SAMISK SPRÅKFORVALTNINGSOMRÅDE

Kvalsund kommune - Januar 2014

Innhold

BAKGRUNN 3

FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SAMISK SPRÅK 4

POLITISK FORANKRING, INTERNASJONALT OG NASJONALT 5

NÆRMERE OM SAMELOVENS SPRÅKREGLER 8

ØKONOMISKE FORUTSETNINGER FOR OVERFØRING TIL TO-SPRÅKLIGHET 10

PROSESSEN FOR Å BLI INNLEMMET I FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SAMISKE SPRÅK 12

LOKALE FORHOLD OG KONSEKVENSER I OG FOR KVALSUND KOMMUNE 13

OPPSUMMERING 18

BAKGRUNN

Kommunestyret fattet den 18.06.2013følgende vedtak i sak 34/13 «Forespørsel om utredning om Kvalsund kommune inn i samisk språkforvaltningsområde»;

Rådmannen bes igangsette utredning av konsekvensene ved evnt. innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde.
Dette må minst inneholde;

1. *Økonomiske forhold – pluss/minus*
2. *Kan deler av kommunen innlemmes eller må hele kommunen inn*
3. *Evnt. tolketjeneste*
4. *Samiske saksfremlegg*
5. *Evnt. annet*

Kommunestyret ber rådmannen, om nødvendig, innhente info fra andre kommuner som er i språkforvaltningsområdet og sametinget.

Rådmannen har på bakgrunn av ovennevnte utarbeidet denne utredningen.

Utredningen baserer seg bl.a på følgende dokumenter og kontakter:

- Informasjon fra Sametingets hjemmeside; www.sametinget.no
- Sametingsmelding om samiske språk *(vedlagt utredningen)*
- Samtaler med Berit Karin Paulsen, Sametinget
- Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven) – *Ikrafttredelse 1989 - vedlagt utredningen)*
- Dokumenter fra og samtaler med rådmann i Røyrvik kommune
- Intern dokumentasjon i Kvalsund kommune

FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SAMISK SPRÅK

Forvaltningsområdet for samisk språk er definert, og innholdet beskrevet, i Samelovens § 3-1 til § 3-11, jf vedlegg.

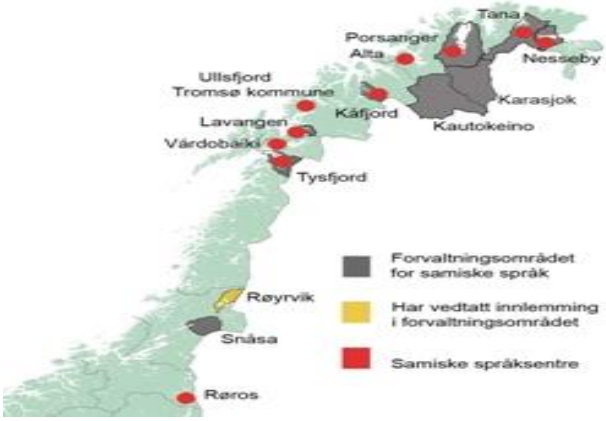

Forvaltningsområdet for samisk språk

I forvaltningsområdet for samisk språk er samisk og norsk likestilte språk. Det betyr at alle har rett til å bli betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater i forvaltningsområdet for samisk språk. Forvaltningsområdet for samisk språk omfatter Guovdageainnu suohkan/ Kautokeino kommune, Kárášjoga gielda /Karasjok kommune, Deanu gielda/Tana kommune, Unjárgga gielda/ Nesseby kommune og Porsáŋggu gielda/Porsanger kommune i Finnmark, Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune og Lavangen kommune i Troms, Divtasvuona suohkan/Tysfjord kommune i Nordland, Snåasen tjïelte/Snåsa kommune og Røyrvik kommune i Nord-Trøndelag.

De fire nordligste fylkeskommunene, Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag, er også omfattet av forvaltningsområdet.

I forvaltningsområdet for samisk språk skal samelovens språkregler sikre retten til å

- bruke samisk språk i kontakt med offentlige organ
- møte samisk språk i offentlig sammenheng

POLITISK FORANKRING, INTERNASJONALT OG NASJONALT

I vedlagte «Sametingsmelding om samisk språk» heter det bla;

Nasjonalt lovverk

Det samiske språket er grunnpilaren i den samiske kulturen. Vi samer er et urfolk og en minoritet i Norge og det samiske språket og den samiske kulturen trenger således et spesielt vern for fortsatt å kunne bestå og å utvikle seg. Den norske stat er forpliktet til å legge til rette for at samer kan sikre og utvikle sitt språk. Disse forpliktelsene, som er nedfelt i lover og konvensjoner er redskap som Sametinget bruker i møte med både sentrale myndigheter, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører som vi samhandler med.

Grunnlovens § 110a forplikter den norske stat å legge til rette for at samisk språk kan bevares og utvikles.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) trådte i kraft i 1989 og har som formål å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og samfunnsliv. Loven konkretiserer innholdet i de overordnede prinsippene som Grunnloven § 110 etablerer.
Samelovens språkregler ble iverksatt i 1992 og er nedfelt i kapittel 3, samisk språk.

Da samelovens språkregler ble vedtatt, ble det også lovfestet at kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord skulle inngå i forvaltningsområdet for samisk språk. Da Tysfjord kommune ble innlemmet i 2006, ble loven endret slik at forvaltningsområdet nå er fastsatt gjennom forskrift. Senere er kommunene Snåsa og Lavangen blitt innlemmet i forvaltningsområdet, og Røyrvik blir innlemmet 1.1.2013.

Samelovens språkregler(1992) gir befolkningen i forvaltningsområdet for samisk språk rett til å henvende seg til offentlige instanser og få svar på samisk eller norsk i henhold til egne språkpreferanser. Retten gjelder både muntlige og skriftlige henvendelser. Retten gjelder ikke i tilfeller der forvaltningsorganet selv tar initiativ til kontakt. Alle kunngjøringer fra offentlige organer innen forvaltningsområdet som retter seg mot hele eller deler av befolkningen, skal skje både på norsk og samisk.

Samelovens § 3-5 gir utvidet rett til bruk av samisk i møte med helse- og sosialtjenesten. Dette innebærer at alle helse- og sosialinstitusjoner som tar imot pasienter fra kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har plikt til å betjene pasientene på samisk. Pasientrettighetslovens § 3-5 som gir pasienten rett til informasjon tilpasset individuelle forutsetninger, og lovens § 4-2 om krav til samtykkets form, er også relevante bestemmelser.

Samiske pasienters rettigheter til bruk av samisk språk i forvaltningsområdet er også påpekt i ny kommunal helse og omsorgslov: 3 – 10. 4.ledd: *"Kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk skal sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten."*

Samelovens § 3-6 gir enhver rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk. Dette gjelder sjelesorg, dåp, konfirmasjon, vigsel og nattverd. Prester som ansettes innen forvaltningsområdet må gjennomføre samisk språkopplæring om de på forhånd ikke behersker samisk. Kirken skal også fremme samisk språk utenfor forvaltningsområdet. Kirkelovens § 24 lyder: *"Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv [..]"*.

Samelovens § 3-7 omhandler tilsattes i et lokalt eller regionalt organ rett til utdanningspermisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk språk, når organet har behov for slik kunnskap.

Opplæringsloven (1998) stadfester den enkeltes rett til opplæring i og på samisk. I forvaltningsområdet for samisk språk (i opplæringsloven omtalt som «samiske distrikt») har alle elever

rett til opplæring etter Kunnskapsløftet Samisk, og de har mulighet til å velge samisk som opplæringsspråk. Elevene kan også velge norsk som opplæringsspråk, kombinert med opplæring i samisk språk. I kommuner som ligger utenfor forvaltningsområdet, har elever kun rett til opplæring *i* samisk språk på individuelt grunnlag. For å få opplæring *på* samisk må minst 10 elever i kommunen kreve dette, og retten til slik opplæring består så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. Elever er her, i henhold til loven, definert som barn av personer som kan skrive seg inn i Sametingets valgmanntall.

Lov om barnehager (2006) understreker at kommunen har *ansvaret* for at barnehagetilbudet til barn i samiske distrikter (forvaltningsområdet for samisk språk) bygger på samisk språk og kultur. Det samiske innholdet i barnehager utenfor forvaltningsområdet er langt svakere regulert. Her skal kommunene *legge forholdene til rette for* at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur. Samiske barn utenfor forvaltningsområdet er definert til å gjelde barn med minst én forelder som kan skrives inn i Sametingets valgmanntall.

Forskrift om endring i tilsynsforskriften og fosterhjemsforskriften som trådte i kraft 1. mai 2012 presiserer retten som samisktalende barn bosatt i forvaltningsområdet har til å bevare sitt språk ved omsorgsovertakelser. Endring i forskriftene vil føre til at det nå må spørres aktivt om barnets kulturelle og språklige rettigheter ivaretas ved plassering i fosterhjem eller barneverninstitusjon. Det må legges til rette for at barnet kan utvikle både sitt språk og sin kultur.

Stadnamnlova(1990) skal sikre hensyn til samiske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjoner. Stadnamnlovas forskrift §7 slår fast at dersom et stedsnavn har flerspråklig navn skal alle språk som benyttes i det aktuelle området brukes på skilt. Formålet med lov om stadnamn er å ta vare på stedsnavn som kulturminne, gi de en skriftform som er praktisk høvelig, og medvirke til kjennskap til og aktiv bruk av navnene. I følge lov om stadnamn kan offentlige organer, gårdeier, lokale organisasjoner som har tilknytning til området og navnekonsulenter starte en navnesak. Kommuner har vedtaksrett på navn på blant annet offentlige adresser, tettsteder, gater og offentlige bygg. Statens Kartverk vedtar naturnavn og andre navn som ikke kommer fram i stedsnavnloven eller i forskriftene. Departement har vedtaksrett på kommunenavn.

I loven står det klart at samiske navn som blir brukt av folk som bor fast eller har næringsmessig tilknytning til stedet, skal til vanlig brukes av det offentlige på kart, skilt, i register sammen med eventuelt norsk navn. På skilt eller kart og lignende der det blir brukt mer enn ett navn, fastsetter vedtaksorganet rekkefølgen av navnene. Ved fastsetting av rekkefølgen skal en ta hensyn til språkbruken på stedet. I forvaltningsområdet for samisk språk skal rekkefølgen være samisk, norsk, kvensk. Sametinget oppnevner stedsnavnkonsulenter for samiske stedsnavn.

Internasjonale konvensjoner og erklæringer

Retten til et morsmål er en grunnleggende menneskerettighet. Enhver same har rett til opplæring og bruk av samisk språk. Nasjonalstaten Norge har forpliktet seg både rettslig og politisk til å beskytte og fremme vårt språk fordi vi er urfolk.
Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lovgivning og har dermed forrang fremfor norsk lov. Barnekonvensjonen har en egen artikkel om rettighetene til urfolksbarn, artikkel 30; "*Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk.*"

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter er tatt inn i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Artikkel 27 slår fast at: *"i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige*

minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk" Denne konvensjonen har forrang ved motstrid med andre bestemmelser i norsk rett.

ILO-konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater har artikler som både slår fast retten urfolk har til å bevare og utvikle sitt språk og retten enkeltpersoner har til å lære og å bruke sitt språk. Artikkel 28 lyder *"Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk"*.

Den Europeiske pakten om region- eller minoritetsspråk har som formål å verne minoritetsspråk slik at mangfoldet i europeisk kultur består. Artikkel 7 forplikter nasjonalstatene til å gjennomføre konkrete tiltak for å bevare minoritetsspråk slik at de blir synlige både i politikken, lovgivningen og i praksis.

FNs Urfolkserklærings artikkel 13 slår fast retten vi samer som urfolk har til å revitalisere, bruke, utvikle og overføre vårt språk til neste generasjon. Denne artikkelen slår også fast retten samer som urfolk har til å kunne bruke tolk i møte med offentlige tjenester. Norge har skrevet under deklarasjonen, og Sametinget anser denne erklæringen som rettslig bindende for Norge

NÆRMERE OM SAMELOVENS SPRÅKREGLER

Grunnloven § 110 a etablerer en plikt for statlige styresmakter til å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen kan **«sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfunnsliv».** Dette dannet blant annet bakgrunnen for at sameloven fikk et nytt kapittel 3 om språk i 1990.

I forvaltningsområdet for samisk språk gjelder følgende krav for offentlige virksomheter:

- Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk. Skjema til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk (§ 3-2).
- Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk (§ 3-3).
- Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk (§ 3-5).
- Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap (§ 3-7).
- Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk hele eller deler av den kommunale forvaltning (§ 3-9).

Opplæringsloven, barnehageloven, og stadnamnlova stiller også særlige krav til kommunene i forvaltningsområdet:

- Kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur (barnehageloven § 8)
- Den samiske læreplanen – Kunnskapsløftet-Samisk – skal brukes i skolen i kommunen (forskrifter til opplæringsloven, § 1-1)
- Ved vegskilting der flerspråklige stedsnavn benyttes, skal det samiske navnet stå først (forskrifter til stadnamnlova, § 7)

En forutsetning for en trygg framtid for de samiske språkene er å fremme språkenes status, og å synliggjøre etablerte språklige rettigheter for brukere og myndigheter. Videre er det viktig at kommunene og lokalsamfunnene verner om og dyrker fram bruken av samisk språk, ved å skape gode vilkår for opplæring i samisk i barnehage og skole, og ved å legge til rette for opplæring i samisk for foreldre og andre voksne. Videre bør lokalsamfunnene forsøke å skape samiskspråklige møteplasser, og å tilby kommunale tjenester for den samiske befolkningen basert på kunnskap om samisk

språk og kultur. Samiskspråklige skilt på og i kommunale bygninger, og flerspråklig vegskilting, vil bidra til å synliggjøre samiskspråklig tilstedeværelse i lokalsamfunnet.

Sametinget viser til på sine hjemmesider at erfaringen har vist at innlemmelse i forvaltningsområdet for samelovens språkregler har styrket språket. Det er to hovedgrunner for dette. Med innlemmelse i forvaltningsområdet får kommunen tilført ressurser for å arbeide med samisk språk. Videre medfører en innlemmelse større fokus på og bevissthet rundt samisk språk i kommunen og i lokalsamfunnet.

En annen svært positiv virkning av samelovens språkregler er at det er gjennomført et omfattende og i stor grad også nyskapende arbeid for å imøtekomme målsettinger om tospråklighet og samiskspråklige tjenester, både i kommunale, fylkeskommunale og statlige etater.

Samelovens språkregler ble vedtatt i 1990, og ble iverksatt i 1992. Formålet med språkreglene er å bevare og utvikle samiske språk ved særlig å styrke bruken i offentlig sammenheng.

Samelovens § 1–5 slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og at de skal være likestilte etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3. Enkelte bestemmelser i sameloven er begrenset til forvaltningsområdet for samisk språk, mens andre ikke har slike geografiske begrensinger. Enkelte bestemmelser retter seg særlig mot kommunene, mens andre gjelder også statlige og regionale myndigheter. Også statlige og regionale offentlige organer er forpliktet, for eksempel er det utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet, og lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk.

Samelovens språkregler gir borgerne språklige rettigheter i møte med ulike offentlige organ. Det gjelder oversettelse av regler, kunngjøringer og skjema til samisk, rett til svar på samisk, utvidet bruk av samisk i rettsvesenet, utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren, individuelle kirkelige tjenester, rett til utdanningspermisjon og rett til opplæring i samisk.

Bestemmelsene i samelovens språkkapittel er minimumskrav. Alle offentlige organ oppfordres til å ta hensyn til brukere av samiske språk, også utover lovens regler.

Det er Kommunal- og moderniseringsdepartementet som har forvaltningsansvaret for sameloven.

ØKONOMISKE FORUTSETNINGER FOR OVERFØRING TIL TO-SPRÅKLIGHET

Sametinget disponerte i 2012 65 millioner til samisk språk. Av disse var 53 millioner direktetilskudd til kommuner, fylkeskommuner og samiske språksentre. Resterende 12 millioner var satt av til ulike prosjekter igangsatt av Sametinget, samt til søkerbaserte ordninger.

Kommuner og fylkeskommuner innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk har årlig fått overført omkring 45 millioner i tospråklighetstilskudd. Dette er midler som overføres kommuner og fylkeskommuner for å sikre tospråklig tjenesteyting. Dette er rammeoverføringer Sametinget årlig får fra staten.

For ytterligere bakgrunnsinformasjon vises til følgende på Sametingets hjemmeside;

Tospråklighetstilskuddet har ikke vært økt i samsvar med generell prisøkning i samfunnet. Sametinget mottar årlige rapporter og budsjettbehov fra kommunene og fylkeskommunene. Særlig kommunene rapporterer om behov for økte midler. Sametingets forslag om at samelovens språkregler omfatter hele landet vil få konsekvenser for kommuner innlemmet i forvaltningsområdet og tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner. Sametinget mener at rammeoverføringer til samiskspråklig tjenesteyting må gå direkte fra staten til kommuner og fylkeskommuner. En kartlegging av faktiske utgifter ved tospråklig tjenesteyting må ligge til grunn for fastsetting av rammeoverføringene.

Sametinget har i 2011 fordelt 46 mill. kroner i tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samelovens språkregler. Kommunene får mellom 3 mill. kroner og 7,5 mill. kroner i tilskudd i 2011, mens fylkeskommunene får opp til 1,4 mill. kroner. I tillegg fordeler Sametinget midler til ti språksentre (5,7 mill. kroner i 2011), og til språktiltak i og utenfor forvaltningsområdet etter søknad (til sammen 7,6 mill. kroner i 2011).

Sett i en språksammenheng er også Sametingets tilskudd til opplæring – dvs. læremidler, barnehager og stipend – svært viktige virkemidler for å nå de målene som er satt for utviklingen av samiske språk. Sametinget har i 2010 satt av til sammen 31,3 mill. kroner til tilskudd til samisk opplæring. I tillegg gir Sametinget tilskudd til museum, kultursentre og kulturhus, og tilskudd til tiltak innen helseområdet, som også har stor betydning for å skape de beste rammevilkårene for samisk språk.

Sametinget har i 2010 gjennomført en evaluering av tilskuddet for tospråklighet til kommuner og fylkeskommuner innenfor forvaltningsområdet for samelovens språkregler. Evalueringen skal være en del av grunnlaget for vurdering av blant annet beregningsregler og rapporteringskrav for tilskuddet.

Som et ledd i arbeidet med vurdering og eventuell endring av ordningen har Sametinget gjennomført møter med alle kommunene og fylkeskommune i forvaltningsområdet for samisk

språk. Det er også avholdt et eget seminar på Sametinget hvor kommunene og fylkeskommunene har fått anledning til å komme med sine synspunkter. Sametinget har hatt forslag til nye beregningsregler på høring, med frist for uttalelser 1. desember 2010.

Sametinget har løpende dialog med kommuner og de samiske språksentrene gjennom møter, seminarer og konferanser i arbeidet for bevaring og utvikling av samiske språk. Disse er svært viktige aktører for Sametinget å samarbeide med.

Mulige overføringer til Kvalsund kommune:
Sametinget fordeler de økonomiske midler pr tiden etter følgende fordelingsnøkkel – etter nye retningslinjer fra 2011;

Basisdel	: 35 % (likt til hver kommune og utgjør anslagsvis ca 1,5 mill pr år)
Betjeningsdel	: 40 % (fordeles etter antall elever med samisk som 1.språk/2.språk samt antall innmeldte i Sametingets valgmantall i kommunen)
Utviklingsdel	: 25 % (fordeles etter aktivitet)

Totalt sett kan kommunen regne med 2-2,5 mill i årlige tilskudd. Det er pr dato høyst usikkert om hvorvidt dette er tilstrekkelig for å oppfylle intensjonene.

Ut i fra de informasjoner vi pr nå har innhentet, kan overføring til Kvalsund kommune se slik ut;

Basisdel		kr 1.500.000
Betjeningsdel;		
- Samisk språk*)		kr 100.000
- Antall i samiske manntalll **)		kr 150.000
Sum		kr 1.750.000
Utviklingsdel	(500.000 – 1 mill?)	kr 750.000?
Totalt		kr 2.500.000

*) ca kr 10.000 pr elev – får for minimum 5 elever for 1. språk og 5 elver 2. språk
**) Stipulert i underkant av kr 1.000 pr person i manntallet.

PROSESSEN FOR Å BLI INNLEMMET I FORVALTNINGSOMRÅDE FOR SAMISKE SPRÅK

Hvilke kommuner som er med i forvaltningsområdet for samisk språk, er fastsatt i en forskrift til sameloven.

Når en kommune søker om innlemmelse i forvaltningsområdet, skjer dette gjennom følgende prosess:

- Kommunen gjør et vedtak om å søke om innlemmelse.
- Kommunene sender søknad til Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Departementet kontakter Sametinget som uttaler seg om kommunens søknad, også om størrelsen på tospråklighetstilskudd
- Departementet gjør administrative og økonomiske vurderinger, og utarbeider høringssak
- Et forslag til forskriftsendring sendes på høring til aktuelle høringsinstanser (høringsperioden er i utgangspunktet 3 måneder)
- Departementet foretar en forskriftsendring som fastsettes ved kongelig resolusjon, det vil si at saken behandles i statsråd.

Prosessen fra vedtak i kommunen til en innlemmelse skjer, vil ta minst ett år.

<u>Den interne prosessen i Røyrvik kommune:</u>
Røyrvik kommunestyre fattet i 2004 vedtak om å nedsette en arbeidsgruppe for å se på kommunens muligheter for å bidra til å revitalisere det samiske språket. Arbeidsgruppa jobbet frem et prosjekt som i 2009 ble realisert som forprosjektet «Utvikling av sørsamisk språk og kulturkompetanse i Røyrvik kommune». Dette ble etterfulgt av et hovedprosjekt, hvor bl.a mulighetene for å innlemme Røyrvik i samisk språkforvaltningsområde.

En omfattende høringsrunde ble gjennomført, og kommunestyret fattet vedtak i 2010 om å søke om innlemmelse.
Røyrvik ble innlemmet i samisk språkforvaltningsområde 01.01.2013.

LOKALE FORHOLD OG KONSEKVENSER I OG FOR KVALSUND KOMMUNE

I de foregående avsnittene 1-6 er det foretatt en gjennomgang av generell karakter.

Spørsmålet er nå; Hvilke konsekvenser har det for Kvalsund kommune å bli innlemmet i det samiske språkforvaltningsområde?

I samfunnsplanen vedtatt av kommunestyret i desember 2013 heter det bla;

«Kvalsund kommune har tradisjonelt vært en sjøsamisk kommune der kombinasjon fjordfiske og landbruk i lite skala har sørget for utkomme hos de fleste. Den sjøsamiske identiteten har delvis blitt svekket, men i deler av kommunen står den fortsatt sterkt.

En av Kvalsunds fire nabokommuner, Porsanger, er med i det samiske språkforvaltningsområdet. Samtidig brukes store områder av kommunens areal av reindriftsutøvere fra Kautokeino og Karasjok der samisk er det viktigste språket.

Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltning.

Strategi:
Kvalsund kommune bør ha en bred gjennomgang av sin kulturelle forankring og identitet. Kommunen ligger i et samisk kjerneområde, og det vil være mulig også å aktivisere og synliggjøre de samiske tradisjoner som ligger i kommunen. Dette er i tråd med de regionale og nasjonale føringer for Finnmark.

Tiltak (2014-2017):
Vurdere om Kvalsund kommune skal innlemmes i samisk språkforvaltningsområde. Vurdere om samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen.»

Antall samer i Kvalsund:

Kvalsund kommune har i dag en befolkning på ca 1.040 innbyggere.
Ved siste sametingsvalg var 157 personer registrert i samemanntallet (48 i Kokelv og 109 i Kvalsund)
Hvorvidt dette gir en pekepinn på hvor mange som betrakter seg som samer vites ikke, men det antas at ikke alle som har samisk tilhørighet er registrert.

Fra St.meld nr 28 (2007-2008) - Samepolitikken pkt 2.1 heter det (Sitat):
Det foretas ikke offisiell registrering av hvem som er samer eller som har samisk identitet eller bakgrunn, og det er ingen som vet nøyaktig hvor mange samer det er eller hvor mange som tilhører ulike samiske grupper. Ulike anslag bygger på ulike forutsetninger. Det har imidlertid vært anslått at det er mellom 50 000 og 65 000 samer i Norge1. På nettsidene *www.sami-statistics.info* er det en oversikt over ulike anslag over den samiske befolkningen, samiske språkbrukere m.v.

I Norge bor det i dag samer over hele landet. Selv om det ikke foreligger noen landsomfattende oversikt over samenes bosetting, er det alminnelig kjent at mange samer i dag også er bosatt utenfor

det tradisjonelle bosettingsområdet. De tradisjonelle samiske områdene, inklusive områder der det i dag drives reindrift, utgjør 40 pst. av Norges fastlandsareal. Flertallet av samene bor i dag utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, som er det området der de mest omfattende samepolitiske tiltakene hittil er iverksatt.

I Sametingets valgmanntall var det ved valget i 2005 registrert ca 12 500 samer. Tallet har vært økende fra valg til valg. Selv om valgmanntallet gir en pekepinn på fordelingen av den samiske befolkningen i dag, kan ikke valgmanntallet legges til grunn for antallet samer. Valgmanntallet er kun ment for bruk i forbindelse med valg til Sametinget, jf. kap. 7.8. Mange samer har av ulike grunner valgt å ikke skrive seg inn i manntallet.

Kommunal administrasjon og forvaltning:

Lovgrunnlag (Sameloven):

§ 3-2. *Oversettelse av regler. Kunngjøringer og skjema*

Lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk.

Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk.

Skjema til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk. Kongen gir nærmere regler om iverksetting av denne bestemmelsen.

§ 3-3. *Rett til svar på samisk*

Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.

Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ.

§ 3-7. *Rett til utdanningspermisjon*

Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap. Retten kan gjøres avhengig av at den tilsatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen. Kongen gir nærmere regler om gjennomføringen av disse bestemmelsene.

§ 3-9. *Samisk i den kommunale forvaltning*

Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltning.

Sentraladministrasjonen og Tekniske tjenester

Pr i dag mangler kommuneadministrasjonen i Kvalsund kompetanse til å møte henvendelser fra befolkningen på både muntlig og skriftlig samisk.

Oppvekstsektoren:

Lovgrunnlag:
Barnehagelovens § 2 – 3. avsnitt om barnehagens innhold.

Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur

Barnehagelovens § 8 – 3.avsnitt – om kommunens ansvar;.

Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

I Kvalsund er det barnehagetilbud i Kokelv, i Neverfjord og i Kvalsund.
Pr i dag har vi 1 ansatt i barnehagen i Kvalsund som er samisktalende.

Opplæringsloven: § 6-2. *Samisk opplæring i grunnskolen*

I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk.

Utanfor samiske distrikt har minst ti elevar i ein kommune som ønskjer opplæring i og på samisk, rett til slik opplæring så lenge det er minst seks elevar igjen i gruppa.
Kommunen kan vedta å leggje opplæring på samisk til ein eller fleire skolar i kommunen.

Kommunen kan gi forskrifter om at alle i grunnskolealder i samiske distrikt skal ha opplæring i samisk.

Utanfor samiske distrikt har samar i grunnskolealder rett til opplæring i samisk. Departementet kan gi forskrifter om alternative former for slik opplæring når opplæringa ikkje kan givast med eigna undervisningspersonale på skolen.

Elevane avgjer sjølv om dei vil ha opplæring i og på samisk frå og med 8. årstrinnet etter første, andre og femte leddet.

I Kvalsund er det grunnskoletilbud i Kokelv, i Neverfjord og i Kvalsund.
Pr januar 2014 er det undervisningstilbud i samisk på Kvalsund skole, der det er meldt inn behov;

- 4 elever fordelt på 1-7. trinn; samiske som 1. språk
- 1 elev på ungdomstrinn – samisk som 2. språk

Helse og sosialsektoren:

Samelovens § 3-5. *Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren*
Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk.

Dette gjelder både skriftlige og muntlige henvendelser.

Helse- og omsorgslovens § 3-10. 4.ledd;
Kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk skal sørge for at samiske pasienter eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten.

Pasient- og brukerrettighetsloven 3-5. Informasjonens form
Informasjonen skal være tilpasset mottakerens individuelle forutsetninger, som alder, modenhet, erfaring og kultur- og språkbakgrunn. Informasjonen skal gis på en hensynsfull måte.

Personellet skal så langt som mulig sikre seg at mottakeren har forstått innholdet og betydningen av opplysningene.

Opplysning om den informasjon som er gitt, skal nedtegnes i pasientens eller brukerens journal.

Kvalsund kommune har ikke avsatt eget personell som kan kommunisere muntlig eller skriftlig med pasientene/brukerne innen denne sektoren.

Kvalsund kommunes ressursbehov som forvaltningskommune

Å gjøre en vurdering av hvilke ressurser; menneskelig og økonomiske som er nødvendig for å kunne ivareta oppgavene og forpliktelsene som følger av å bli innlemmet i samiske språkforvaltningsområde er vanskelig av mange grunner.

Kommunen har mulighet for å inngå avtale med Sametinget om å innføre dette gradvis – slik at utfordringene (også de økonomiske) ikke kommer samtidig. Dersom dette gjøres må politikerne først ta standpunkt til på hvilke områder (eksempelvis helsesektoren, oppvekstsektoren, sentraladministrasjonen m.v.) dette skal gjøres.

Utgifter til språkkonsulenter, språktjenester, tolketjenester, skilting, informasjonsmateriell m.v. er relativt lett å dokumentere. Derimot er det vanskeligere å lage en skikkelig oversikt over *alle* to-språklighetsutgifter; eksempelvis hvor stor andel av de ulike stillinger som bruker tid til to-språkligheten. En utslagsgivende faktor er hvordan den samiske befolkningen ønsker å henvende seg til kommunen. Det er vanskelig å legitimere en stillingsressurs til å ta imot muntlige og skriftlige henvendelser på samisk dersom ingen benytter seg av dette tilbudet.
Det er trolig grunn til å anta at det vil ta noe tid før en holdningsendring når det gjelder dette slår ut for fullt.

De fleste henvendelser til kommunen kommer til kommunens sentralbord/servicetorg. De som betjener dette bør kunne svare på henvendelser på begge språk.

Arkivarstillingen bør også ses på som en nøkkelstilling der stillingsinnehaver vil ha behov for å lese samisk og behandle samiske dokumenter.

Opplæring av personell bør være et prioritert område. Etter Sameloven har kommunen som forvaltningsområde plikt til å gi ansatte anledning til å tilegne seg eller bedre sine kunnskaper i samisk, derfor inneholder loven regler om permisjon med lønn. Ordningen må være forutsigbar og planlegges godt med fornuftige vikarløsninger.

Alle kommunale avdelinger vil ha behov for oversettelse av dokumenter til samisk. I tillegg til inngående brev/dokumenter og utgående post vil dette gjelde kommunale vedtak og skjemaer. Stillingsutlysninger må være på begge språk og ved ansettelser bør/kan kunnskap i samisk språk vektlegges. I tillegg bør det (på sikt) inn kompetanse for å ha kommunens nettsted på begge språk. Under politiske og andre kommunale møter kan det være behov for tolk/oversetter.

Det vil videre være behov for ressurser til å utarbeide strategidokument for utvikling av kommunen som to-språklig og for rapportering til Sametinget, dessuten til å foreta saksbehandling relatert til samiske språk og spørsmål.

Estimerte kostnader*) :

Oversettelse av dokumenter – 100 % stilling	kr 600.000 (årlig)
Skilting på samisk – alle kommunale bygg	kr 200.000
Hjemmesiden på samisk	kr 200.000?
Jevnlig oppdatering hjemmesiden	kr 50.000 (årlig)
Språkutdanning – ansatte	kr 600.000 (årlig?)
Tolking - kjøp av tjenester?	kr 50.000 (årlig?)
Oppvekstsektoren; opplæring i samisk via 100 % stilling	kr 600.000 (årlig)
Samiske kulturforståelse hos ansatte – kurs	kr 50.000 (årlig)
Helsesektoren – 100 % stilling	kr 600.000 (årlig)

Oppsummering:

Årlige kostnader	kr 2.500.000
Oppstartskostnader	kr 400.000

Ovennevnte oversikt er et svært unøyaktig estimat, men er satt opp for å anskueliggjøre noen av utfordringene ved innlemmelse i samisk språkforvaltningsområde.

**) I Røyrvik kommune (500 innb) har man iflg opplysninger pr dato 3,8 årsverk fordelt slik;*

1 samisktalende lærer (kun 1 skole)
1 daglig leder språksenteret
1 oversetter/tolk i sentraladministrasjonen
0,8 årsverk innen helsesektoren

OPPSUMMERING

Denne utredning inneholder oversikt over lovverk og regler vedr samisk språkforvaltningsområde samt anskueliggjøring av konsekvenser og hva som kreves av Kvalsund kommune i en slik sammenheng.

Økonomiske forhold:
Med dagens fordelingspolitikk fra Sametinget kan det forventes ca 1,75 mill i faste årlige tilskudd. I tillegg er det en utviklingsdel som fordeles etter planlagt og gjennomført aktivitet – etter søknad og oppfølging fra Sametinget. Trolig kan det forventes i størrelsesorden 0,5 – 1,0 mill kroner årlig.

Det beregnes tilsetting i 3-4 faste årsverk. I tillegg årlige faste utgifter som skissert i foregående kapitel. Omfanget av dette vil måtte klarlegges og konkretiseres nærmere.

Det er svært usikkert om de økonomiske overføringene vil dekke kommunens ekstrakostnader som følge av innlemmelse i språkforvaltningsområdet.

Innlemmelse av hele eller deler av kommunen?
Som det er henvist til i utredningen kan kommunestyret i medhold av Samelovens § 3-9 bestemme dette. Dersom man velger deler av den kommunale forvaltning, bør dette skje etter nærmere vurderinger, både økonomiske og gjennomføringsmessig.

Tolketjeneste
Hvorvidt man benytter tolk eller har egne tilsatte vil måtte konkretiseres. Uansett må den enkeltes rettighet til å henvende seg på samiske og få svar på samisk ivaretas.

I Samelovens § 3-3, 1.ledd heter det;
«Den som henvender seg på samisk til et lokalt organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.»

Tilsvarende finnes innen helsesektoren i § 3-5.

Dette betyr i realiteten at kommunen må ha tilgjengelig samiskspråklig personell på f.eks rådhuset og oppvekst- og helseinstitusjoner.

Samiske saksfremlegg:
Pr dato er dette ikke et krav. Samelovens § 3-2 setter imidlertid krav om at kunngjøringer, skjema m.v. skal foreligge på samisk. Konkretisering av dette vil kunne gjøres i en to-årig samarbeidsavtale med Sametinget.

Andre forhold:
Det vises til utredningen.

******